

TEUVA KIRKONKYLÄ LAUTAMÄKI

Rautakautisen kalmiston kaivaus

Mikko Paloniemi 1958

Jot. 27.5.1959.

Teuva

Kirkonkylä

Lautamäki

maanom. Yrjö Mäntymäki

KM 14 498:1-43

Syksyllä 1958 etsittiin Teuvan pitäjässä kunnan toimesta hiekanotopaikkaa. Tällöin eräällä metsäisellä harjulla työssä, mukana olleen metsäteknikko Päiviö Suksen lapio osui paikkaan, josta noin puolen metrin syvyydestä löytyi metallikappaleita, jotka näyttivät olevan peräisin jonkinlaisesta astiasta. Löytäjät innostuivat kaivamaan kuoppaa laajemmin ja löysivät paitsi muutamia kiviä myös pieniä "metallijousia". Kivet näyttivät olevan määrättyssä järjestyksessä. Arvellen osuneensa muinaisjäännöksen miehet jättivät paikan lähemmän tarkastelun sikseen. Metsäteknikko Saksi toimitti löydökset paikallisen pitäjäseuran sihteerille, joka vasta parin kuukauden kuluttua löydön tekemisestä lähetti ne Etelä-Pohjanmaan Maakuntaliiton sihteerille Väinä Tuomaalalle. Tuomaala lähetti löydöt viipymättä Kansallismuseoon.

Museossa astianpalaset todettiin olevan peräisin ns. Hansavadiasta, ja "jouset" olivat esiliinan helman koristeina olleita pronssispiraaleja.

Sain esihistorialliselta osastolta tehtäväkseni suorittaa löytöpaikan tarkastuksen.

Löytöpaikka sijaitsee Teuvan kirkonkylään kuuluvalla metsäalueella. Paikalle on linnuntietä matkaa kirkolta kymmenkunta kilometriä. Paikka on nimeltään Lautamäenkangas. Päiviö

Suksen mukaan nimi johtuu sen läheisyydessä virtaavassa purossa aikanaan olleesta vesikäyttöisestä sahasta. Lautamäki on matalahkoa kangasta, joka kasvaa harvaa mäntymetsää. Sen itä- ja länsipuolella on Saraneva niminen suo. N. 2 km. paikasta länteen on nykyään kuivattu Peni- eli Suskenjärvi. Edellämainittu puro on juuri järvestä tuleva nyttemmin kuivattamista varten ruopattu lasku-uoma, joka myöhemmin yhtyy Närpiönjokeen.

Löytöpaikka osoittautui ruumishaudaksi. Huolimatta myöhäisestä ajankohdasta, marras-joulukuun vaihteessa, kaivettiin hauta kokonaisuudessaan kolmen päivän aikana. Työn aikana ilma jäähdyi, ja maa oli varsinkin aamuisin kohmeessa. Kovettuva maa lohkeili kokkareittain, ja paakkujen sisällä olevien pienten esineiden löytökohdan määrittäminen oli vaikeaa. Myös lumisade haittasi kaivausta. Valokuvaus epäonnistui sen takia. Vaikka kaivausta ei näin ollen voitu suorittaa tarpeeksi huolellisesti, saatiin karttaan kuitenkin merkityksi esineiden löytökohdet ver-raten tarkkaan.

Löytöpaikalla oli alunperin näkynyt matalahko pohjois-eteläsuuntainen painanne, joka ensin oli kiinnittänyt löytäjien huomiota. Tämän painanteen eteläpäähän he olivat kaivaneet kuopansa ja poistaneet n. $\frac{1}{2}$ metrin syvyydessä olleet kivet.

Kaivausta varten paalutettiin alue 24 m^2 :n alalta. Haudan ympärillä olevalla alueella paljastui pintakerroksen alta verrattain karkea sora. Haudan päällä oli kivilatomus painanteen pohjasta mitattuna parinkymmenen sentin syvyydessä. Kivet olivat 20-25 senttiä läpimitaltaan. Hauta erottui ympäröivästä vaaleanruskeasta sorasta tummana soikeahkona läiskänä, jonka pituus oli 1,7 m ja leveys keskimäärin 60 sm. Kivilatomuksen päällä olevassa maakerroksessa oli ohuehkon turpeen alla hiiliä, pinnalla ehkä jätteinä metsäpalosta, mutta syvemmillä ja kivien välissä mahdollisesti jätteinä uhrivalkeasta. Haudan suunta oli melkein/pohjois-eteläinen poiketen siitä hiukan koillis-lounaisee n.

Löydöt olivat kivien alla olevassa tummassa maassa. Esineet tulivat alueelta, jonka pituus oli 1,5 m ja leveys 60 sm. Arkusta ei ollut jällellä puuainesta, todisteina arkussa tapahtuneesta hautauksesta löytyi kuitenkin pari rautanaulaa. Arkku on ollut katettu tuohilla, mustuneita tuohenkappaleita löytyi haudan eri puolilta. "Musta nahkamainen aine", jolla haudan löytäjät kertoivat astian olleen täytetyn, on ilmeisesti ollut myös haudan kate-
katetuolta. Mitään jäännöksiä ruumiista ei kaivauksessa todettu, myöskään ei löydetty yhtään tekstiiliä.

Haudan esineistö oli varsin runsas. Sellaisia esineitä kuin kirves, viikate, tulusrauta ja mahdollisesti myös verrattain suurikokoiset sormukset, on ilmeisesti pidettävä miehen hautakalustoon kuuluvina, kun taas lukuisat soljet, ketjuvarsustus ja pronssispiraalit ovat naisen esineistöä. Koska hauta oli hyvin kapea, ovat hautaukset ilmeisesti suoritettut päällekkäin. Esineiden samanaikaisuus osoittaa, ettei hautausten välillä ole ollut kovin pitkää aikaa. Jälkimmäistä hautausta suoritettaessa ovat esineet nähtävästi siirtyneet paikoiltaan ja joutuneet siihen "epäjärjestykseen", jossa ne kaivausta suoritettaessa olivat. Todisteena esineitten siirtymisestä on myös se, että yksi kappale hansa-astiaa löytyi kaukana muista. Alunperin astia on ilmeisesti ensimmäisen hautauksen yhteydessä laskettu vainajan jalkopäähän. Toista hautausta suoritettaessa se on mennyt rikki ja yksi palanen singonnut haudan toiseen päähän, josta se nyt löytyi aivan viimeisten pääpuolella, haudan pohjoispäässä olevien esineiden kohdalta.

Aikaisemmin mainittiin, että tekstiiliä eillä löydetty. Pronssispiraaleja sen sijaan löytyi runsaasti juuri niiltä kohdista, missä kaivauskartan mukaan on ajateltava vainajan esiliinan helman olleen. Kankaan koristeina, ilmeisesti huunun reunaa kierävänä rengasputkena olleita pronssisilmukoita haudasta löytyi

niin ikään runsaasti. Osaksi silmukat ovat erillään, mutta talteen saatiin muutamia lyhyitä renkaiden muodostamia putken palasia, joten ilmeisesti on todella kysymyksessä rengasreunus. (Vrt. Vahter:Pronssikierukkakoristelun teknillisistä menetelmistä, SM 1928, s. 61.) Takin nappeina olleista pienistä pronssikulkusista saatiin 15 yläosaa ja 7 alaosaa.

Teuvan löydön koruaineisto on rikas ja monipuolinen. Esineiden hajanaisesta asemasta johtuen ei ehdottoman varmasti voida sanoa kaikista koruista, nimenomaan hevosenkenkäsoljista, mikä on ollut naisen ja mikä miehen esine. Hevosenkenkäsolkia löytyi kaikkiaan 4 kappaletta. Yksi näistä on hopeaa, muut pronssia. Soljista pienin, pronssinen esine, josta puuttuu neula löytyi aivan haudan yläpäästä, joten sitä voitaneen pitää naisen hunnunsolkena. Kaikki soljet ovat tyypillisiä pakanuuden ajan loppupuolen muotoja (Vrt. esim. Kivikoski: Die Eisenzeit Finnlands II, k.657-658, 973-974 ja Salmo:Finnische Hufeisenfibeln, k.43.)

Ehdottomasti naisen kalustoon kuulvat löydössä olevat pienikokoiset kupurasoljet. Ne kuuluvat Ailion tyyppiin E eli Hällströmin mukaan Hauhon ryhmän solkiin. Tyyppi on harvinainen Suomen löydöissä. Tähän asti siihen ovat kuuluneet vain Kaukolan Rokosinan solki, sekä Nastolasta ja Hauholta löydetyt soljet.

Teuvan löytöön kuuluu kaksi rannerengasta. Nämä ovat avoimia kahdesta pronssivartaasta kierrettyjä esineitä, joita pienen kokonsa vuoksi voitaneen pitää naiselle kuuluneina.

Sormuksia löytyi kolme kappaletta, kaikki hopeaa. Yksi on spiraalinmuotoinen, ^{on} hyvästä hopeasta valmistettu, Toiset ovat valmistettu seksestä, jossa on runsaasti kuparia (Kansallismuseon konservaattorin, maisteri Savolan tiedonanto).

Ketjunktajia löytyi kaksi. Toinen on yksinkertainen, veraten karkeatekoinen esine, jolle en ole löytänyt vastinetta.

Toisen ketjunktajan tyyppisen esineen alkuperä on selvästi itäinen. Tälle esineelle on vastine Uuskelan Lukkarinmäen ketjunktajassa (Kivikoski: Kappale Salon seudun rautakautta. SM 1941, s.13), esineessä joka muodoltaan ja koristelultaan liittyy Oka-joen suomalaiskalmistojen samankaltaisiin löytöihin. Teuvan esine on massiivinen ja kömpelösti valmistettu, mutta sitä on kuitenkin pidettävä Uuskelan Lukkarinmäen ketjunktajan tyyppisen esineen jäljittelynä.

Kahden Teuvan löytöön kuuluvan ketjuriipuksen alkuperä on niin ikään itäinen. Toiselle, hevosenpääkoristeiselle esineelle on vastineita permalaisessa aineistossa (Vrt. Appelgren-Kivalo: Kansallisuusmääräyksistä muinaistieteessä, SM 1915, s.1 ja Cleve: Finländska fornsaker FM 1929, s.51, kuvat 9,10,16). Toinen riipus liittyy myös Itä-Venäjän permalaisalueen muotoihin (Materialij po arheologii Rossii 26 Tf III:5, XII:5, 9). Suomalaisessa aineistossa sen vastineena on Karkun Palvialasta löydetty riipus (KM 5853:100).

Teuvan löydön riipuksiin kuuluu vielä litteä pyöreä hopeinen levyriipus, jonka reunassa on jäännös kannatinsilmukasta. Esineen keskellä on pakotettu ristikuvio.

Muusta löytöaineistosta mainittakoon vielä neljä lasimassaja yksi pronssinen helmi sekä pronssinen puukon tupen kärkihela.

Löydön ajoitettavissa olevat esineet, kuten kupurasoljet, hevosenkenkäsoljet, levyriipus oikeuttavat sijoittamaan löydön noin v.1100. Esineitä, jotka ehdottomasti väisivät löydön 1100-luvun puolelle ei ole. Teuvan löydön läntisestä alkuperästä on tärkeimpänä todisteena hopeinen levyriipus, joiden alkuperä on skandinaavinen. Vanhimmat löydöt ovat 900-luvun lopun ja 1000-luvun ruotsalaisessa ja tanskalaisessa aineistossa.

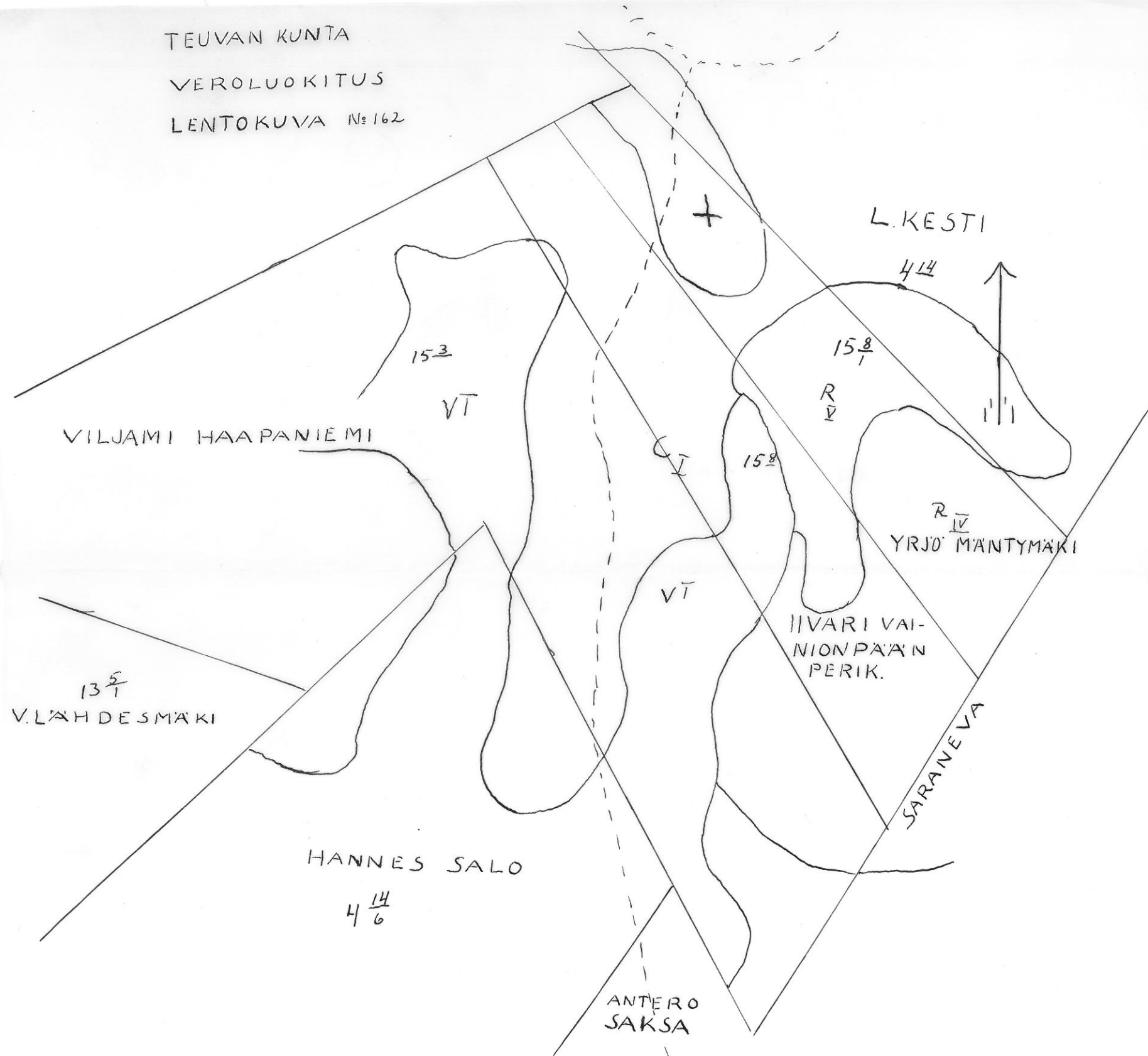
Kaivauksen aikana etsittiin Lautamäestä useampia hautoja. Lumi-
peitteen takia niitä oli kuitenkin vaikea todeta. Läheisyydessä
oli kyllä useitakin hautaan viittaavia painanteita, osa tosin
varsin epämääräisiä. Yhtä kuoppaa kaivettiin hiukan, ja siitä
löytyi turpeen alta kiviladelta. Lähempi tutkimus paljastaa,
onko Lautamäessä todella laajempi kalmisto.

Helsingissä toukokuun 25 päivänä 1959

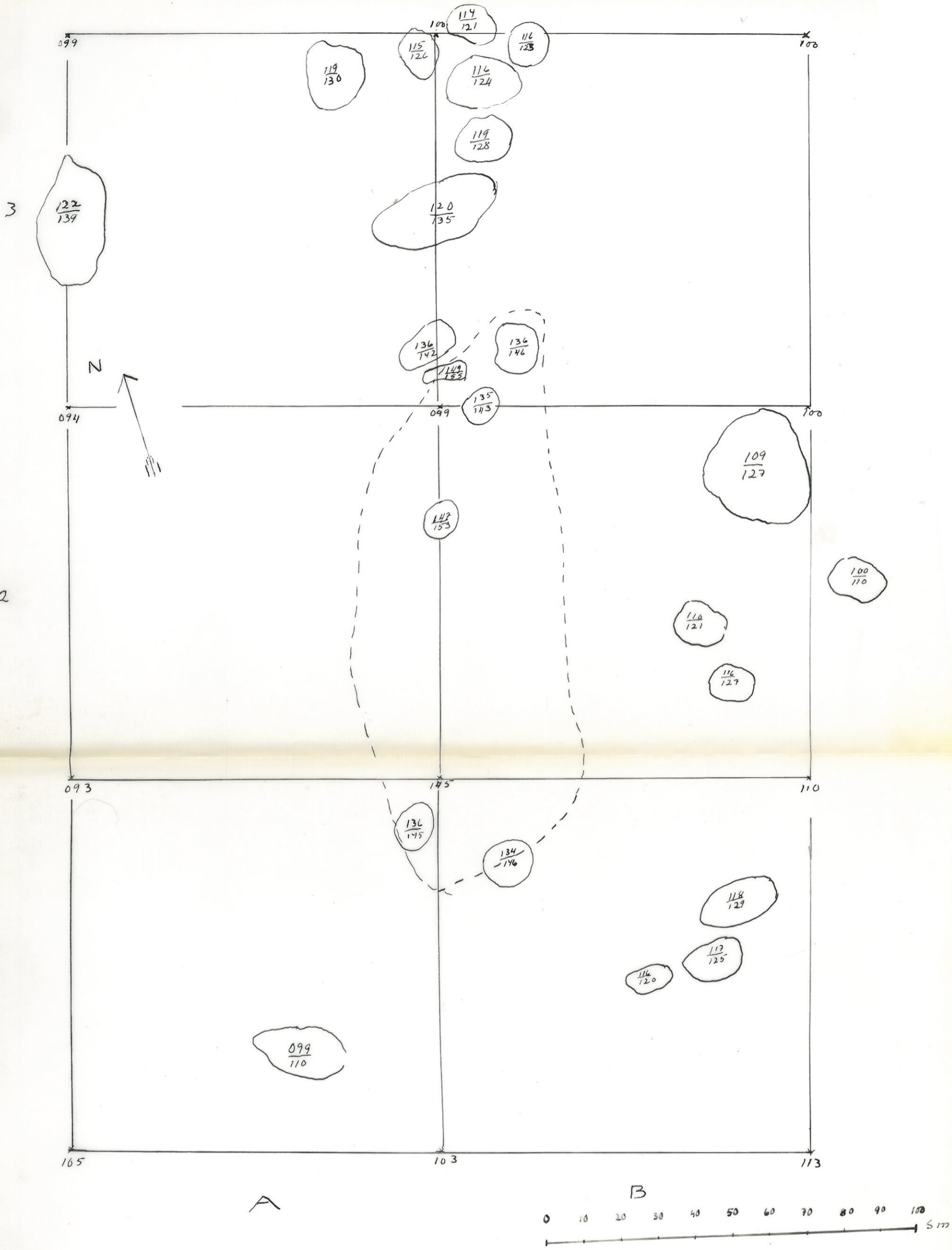

Mikko Paloniemi

Liitteet   karttaa
                      valokuvaa

TEUVAN KUNTA
VEROLUOKITUS
LENTOKUVA N: 162

TEUVA
LAUTAMA'KI

KARTTA 1
Mitta 1:10

Mikko Paloniemi
1958

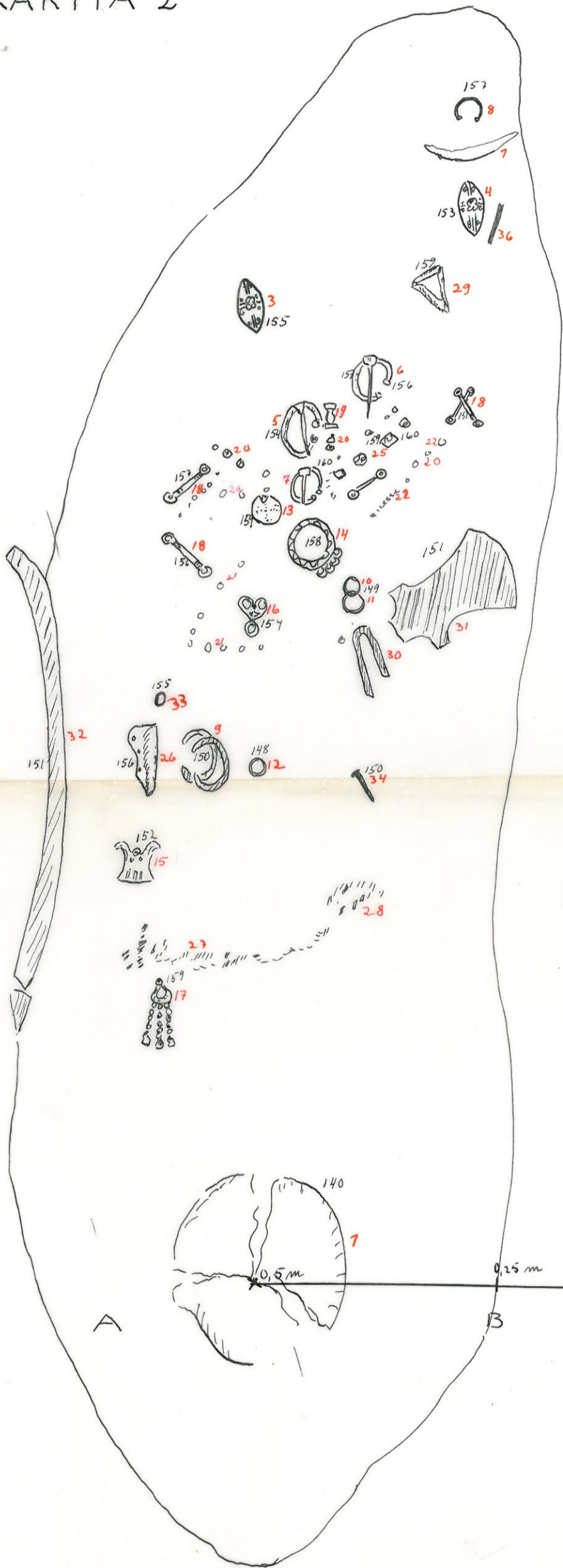
TEUVA
LAUTAMÄKI

KARTTA 2

Mitta 1:5

MIKKO PALONIEMI

1958

N:o 1 = Hansa-näsi

3-4 = Sikeat kupurasoljet

5-8 = Hevosenkenkäsoljet

9 = Rannerenkaat

10-11 = Vasemman käden sormukset

12 = Oikean käden sormus

13 = Riipus

14-16 Ketjurenkaat

17 = Ketjuripus

18 = Kankiketjin niveliä

19 = Ketjin osa, helmi?

20 = "Kukkuria"

20-22 = Proussisilmakivita

25 = Helmiä

26 = Puuston tyson hela

27-28 = Proussispiraali

29 = Täivutettu proussispiraali

30 = Tulussauta

31 = Kirves

32 = Viikate

33 = Rantarengas

34 = Rantanauha

TEUVA, LAUTAMÄKI

f 23117

Kuva 1. Hauta ennen kaivausta
Edessä löytäjien kaivama
kuoppa

f 23118

Kuva 2. Kaivauskuva koillisesta

TEUVA, LAUTAMÄKI

F 23119

Kuva 3. Kaivaus, idästä
Painanne etualalla mahdoll.
hautaus

F 23120

Kuva 4. Kaivaus lännestä. Kuva
otettu pitkittäin harjun suuntaan.
Kuvassa taka-alalla harju laskeu-
tuu Saranevaan.

F.23117

F.23120

Kaivauskuva lännestä.

F.23119

Kaivauskuva idästä

F.23118

Kaivauskuva koillisesta.